

*Марченко Ірина Володимирівна, старший
викладач кафедри іноземних мов
Національної академії внутрішніх справ*

СПИСУВАННЯ ЯК ВИД НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ ВПРАВ У ПРАКТИЦІ НАВЧАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ

Головне призначення іноземної мови як предметної області навчання бачиться в оволодінні курсантами умінням спілкуватися іноземною мовою. Мова йде про формування комунікативної компетенції, тобто здатності і готовності курсанта здійснювати як безпосереднє спілкування (говоріння, розуміння на слух), так і опосередковане (читання з розумінням іншомовних текстів, письмо). Формування комунікативної компетенції є провідною метою навчання і воно потребує підкріплення. Таким підкріпленням може бути аудійне сприйняття матеріалу, що засвоюється, в мовній зарядці або в мові викладача, куди новий матеріал включається спеціально, та зорові підкріплення під час виконання аудиторних та поза аудиторних завдань. Вчені довели, що у 90% людей зоровий канал сприйняття інформації набагато сильніший в порівнянні зі слуховим. Тому можемо припустити, що обсяг і міцність засвоєного лексичного і граматичного матеріалу, сприйнятого через зоровий канал зв'язку, будуть значно вищими.

Один з видів підкріплення є комплексним і тому універсальним для формування навичок УМ, і він пов'язаний з письмом. Письмо, говоріння і читання найбільш взаємопов'язані між собою. Письмо є універсальним закріплювачем інформації. Воно визнається психологами і фізіологами найскладнішим видом мовленнєвої діяльності, до якої залучаються всі мовленнєві аналізатори: слухомоторні, рукомоторні, слухові.

Як і говоріння, письмо є експресивним продуктивним видом мовленнєвої комунікації. Процес писемного мовлення починається з мовлення внутрішнього. Саме у внутрішньому мовленні готується програма висловлювання, проводиться відбір лексичних одиниць, граматичне оформлення речень, їх логічне поєднання в абзаци. Увесь процес складається з внутрішнього промовляння та фіксації підготовленого матеріалу на папері, що вимагає автоматизованого оперування звуко-графічними асоціаціями.

Бачиться доцільним розрізнити два поняття – «письмо» і «запис». Більш детально зупинимось на останньому. «Запис» мови як допоміжний вид діяльності здійснюється на двох рівнях:

1) репродуктивний рівень – запис (фіксація) слів, словосполучень, речень без зміни. Головне, щоб курсанти були привчені повторювати фразу, яку вони переписують, пошепки, перш ніж вони її запишуть. Ця умова є зовсім обов'язкова, без цього запропонований прийом втрачає свої переваги, тому що він є єдиним видом роботи, коли в засвоєнні матеріалу беруть участь всі чотири аналізатора: курсант чує фразу, промовляє її, записує і прочитує. Найголовнішим в практиці списування є те, що курсанти мають усвідомлювати сенс того, що вони списують.

2) рівень продуктивний – запис мовлення інших людей у вигляді його конспектування (на слух) або реферування (візуально), коли відбувається трансформація сприйнятої форми висловлювань.

Обидва рівня «запису» мають місце в процесі спілкування; різниця між ними криється в рівні володіння мовленнєвим умінням (продуктивний вимагає володіння не тільки письмом, але і аудіюванням, і читанням). Як підкріплення на етапі формування навичок УМ слід використовувати тільки репродуктивний рівень, також письмо-репродукція як підкріплення може мати місце при підготовці усних висловлювань. До того ж списування розвиває «пам'ять зору і пильність орфографічну».

За характером розумової діяльності тих, хто навчається, списування – це аналітико-синтетична справа. Під час списування в більшості випадків записові слів (синтез) передують ряд аналітичних дій – зорове сприймання їх, лексико-граматичне осмислення, орфографічний аналіз, запам'ятовування тощо.

У навчанні лексики або граматики письмова фіксація матеріалу дає змогу створювати додаткові асоціації, що допомагають запам'ятовувати лексичні одиниці, речення, структурні зразки; організовувати письмові вправи, які сприяють розвиткові навичок користування лексичними та граматичними явищами; повторювати матеріал, який зафіксований у зошитах курсантів;

організовувати усні вправи, спираючись на зафіксовані в зошитах структурні зразки, лексичні елементи.

Поєднання в пам'яті слухо-мовленнєворухових образів внутрішнього мовлення та зоро-рукомоторних образів у процесі письма забезпечує комплексне засвоєння знань. Створені у такий спосіб стійкі асоціації сприяють ефективнішому сприйняттю, запам'ятовуванню і відтворенню матеріалу.

На практичних заняттях з ІМ курсанти мають оволодіти письмом в тій мірі, яка необхідна для того, щоб допомогти їм оволодіти лексико-граматичним матеріалом, необхідним для розвитку і вдосконалення усного мовлення та читання. Письмо формує навички орфографічно правильного написання слів, словосполучень та речень, також письмове виконання різних вправ сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу. Письмо має позитивний вплив на процес навчання ІМ: курсанти записують значну частину навчального матеріалу і користуються цими записами при заучуванні, повторенні, закріпленні; вони привчаються до різних видів письмових вправ, що є необхідним елементом розвитку умінь і навичок УМ. Недостатня увага до письма у навчанні іноземних мов веде до збіднення навчального процесу, до швидшого забування, втрати умінь та навичок, здобутих значними зусиллями.

Від простих завдань списування курсанти переходять до завдань різного ступеня складності, що вимагають творчого підходу до вирішення поставлених в них завдань, таких як: озаглавити смислові відрізки тексту, написати питання до тексту, відповісти письмово на запитання, скласти план повідомлення. Важливу навчальну функцію виконують письмові роботи, пов'язані з прочитаним текстом. Практика навчання ІМ довела, що наступні вправи дуже допомагають кращому розумінню тексту і формулюванню думок у зв'язку з прочитаним: «Скоротіть текст, виписавши з нього тільки ті речення, які передають основний його зміст.», «Викладіть зміст тексту у трьох-п'яти реченнях.», «Випишіть речення, з яких ви дізналися для себе щось нове.»

Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що використання письма на заняттях з іноземної мови має свої методичні переваги. Оскільки у процесі письма задіяні всі аналізатори і відбувається опора на всі види відчуттів, письмо реально підвищує результат запам'ятовування при закріпленні лексичних та граматичних навичок. Письмо підтримує процес навчання аудіювання, говоріння та читання, дозволяє залучати до роботи одночасно всіх, хто навчається, і здійснювати індивідуальний контроль їх навичок та умінь, вчить самоконтролю і самокорекції (В.А. Бухбіндер). До того ж, під час письмових робіт, особливо інтроверти, захищені від передчасних зауважень з боку викладача і мають таким чином добру можливість для самовираження й отримання впевненості у своїх силах (Г.А. Рау). А. Р. Лурия, підкреслював, що «учень ніколи не пише мовчки», «він промовляє кожне слово». Роль такого озвучування внутрішньої мови

не можна недооцінювати в плані тренування усного мовлення. Проголошення записуваних слів, але неодмінно так, як вони пишуться, рекомендував В. І. Тихомиров.

Список використаних джерел

1. <http://studcon.org/spysuvannya-yak-vyd-navchalno-trenuvalnyh-vprav-u-praktyci-navchannya?page=1>
2. <http://refs.in.ua/navchannya-inozemnih-mov-u-zagalenoosvitnih-zakladah-pidruchni.html?page=17>